

מסורת הש"ס
 א. נדרים לבא. וק"ר
 פכ"א. במדבר פי"ח
 תנומת קרח י"ב.
 ג. זבחים פ"ב.

ג'סות

מחצות בכתיב ובדפוס:
בחצות.
מאשמורה בכתיב ובדפוס:
מאשמורת.
קריאת הגבר בכתיב
 ובדפוס: **קרות הגבר**.
יומי זבחים: יומי בשתא.

"לפתח חטאת רבץ" (בראשית ד, ז) ולא יפלא אפוא שבני אדם חוטאים. שאל אותו: ושטן מאי אמר [מה אומר] הוא, מה אמר המקטרג על דבר זה? אמר ליה [ל]: שטן ביומא דכיפורי [השטן] ביום הכיפורים] — לית ליה רשותא לאסטוני [אין לו רשות להסטין] לקטרג. ממאי [ממה] למדנו זאת?
 אמר רמי בר חמא: "השטן" במטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי [שלוש מאות ששים וארבעה הם] ללמד: תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא לאסטוני [שלוש מאות ששים וארבעה ימים יש לו רשות להסטין]. לקטרג [ומתוך ששנת החמה בת שלוש מאות ששים וחמישה ימים, נשאר אפוא יום אחד שהוא יומא דכיפורי [יום הכיפורים]. בו לית ליה רשותא לאסטוני [אין לו רשות להסטין]. לקטרג]. שיום זה נעלה במדרגתו משאר ימים, ואין בו מקום לדברי האשמה של השטן.

א משנה בכל יום תורמין את המזבח

שמידיים ממנו מעט אפר (דשן) ומניחים אותו במזרחו של הכבש, כדי לקיים מצוות תרומת הדשן, והיו עושים זאת בזמן קריאת הגבר או סמוך לו ואין מקפידים בדיוק בזמן בין לפניו בין לאחריו. וביום הכפורים היו תורמים כבר מחצות הלילה, וברגלים כבר מן האשמורה הראשונה, ולא היתה קריאת הגבר מגעת ברגלים עד שהיתה העזרה מלאה מישראל שהיו באים ומביאים עימם את שדרו ונדרו במשך השנה לקרבן, כדי שיוכלו להקריבם מיד לאחר הקרבת התמיד.

תרומה איירי מתניתין. [ולא שיעשה מהן הרמה, דהא דשן כתיב, אלא כדפרישית, שאם ירצה יאספנו לתפוח כדי להוציאם חוץ למחנה. אבל אם רוצה להניח במקום המערכה כדי למרק מצותו, שיהא עצמן ראוי להרמת הדשן — עדיין מצותו עליהן. ולכך תנן יחזיר, דמסתבר דחסר מהן מירוק מצותו עדיין, כיון דאין ראוי לתרומת הדשן]. והא דקאמר חציו להקטרה וחציו להרמה — לאו דוקא, אלא לישנא דמתניתין נקט, דקתני קודם חצות יחזיר. ועיקר מילתיה דרב עלה איתמר, ומדאורייתא אין קצבה לדבר, אלא כל אימת דהווי שריירי מותר להרימן ולחולצן לתפוח, כפי הצורך, דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים כמו שרואה להם להקריב, לפנות המערכה כדי לחזור ולסדרה כפי מאד דנפיש קרבנות היום, שתהא המערכה מוזמנת להקטיר עליה בעלות הבקר. ורב כהנא פריך עלה: ואי סלקא דעתך דאורייתא היכי מקדמינן וכי. דמשמע ליה דמדאורייתא חלקהו ממש, חציו להקטרה וכי ולא כדקא סלקא דעתך מעיקרא דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים. אלא אמר רבי יוחנן: מתניתין כפשיטה אתרומת הדשן, ודקשיא לך והא בפשיטה דקרא משמע דהיתה בבקר — מהאי קרא נפקא לך דניתן רשות להקדימה ולאחרה כמו שירצו, מדכתיב "עד בקר והריים" — תן בקר לבקרו של לילה. ומדלא פירש כמה — לא מסרן הכתוב אלא לחכמים. ובפרק "המזבח מקדש" (זבחים פו, א) דקאמר רב כי הכא חציו להרמה — משמע ליה לפי המסקנא דהכא, דמוקמינן מתניתין בתרומת הדשן, דבא ליתן טעם נמי לתרומת הדשן, מאי טעמא זימנין הכי וזימנין הכי. הלכך פריך רב כהנא התם כי הכא, אלא אמר רבי יוחנן תרומת הדשן מקרא דעד בקר נפקא. אי נמי יש לומר: אלא אמר רבי יוחנן קרא קמא כולו להקטרה וכולו להרמה, כולו להקטרה — באברים דאית בהו ממש, וכולו להרמה — בדשן מעוכל ושרירי דאמרינן בהו חצות עושה עיכול מ"עד הבקר" נפקא, תן בקר לבקרו של לילה והיינו חצות.

קיונים

לית ליה רשותא לאסטוני ופירשו כי הבונה שאין לו רשות להסטין על מעשים שנעשו ביום הכיפורים, אף כי ביום זה הוא מקטרג על חטאי ישראל שבכל השנה (רוקח, תהארא"ש).
ביומא דכפורי לית ליה רשותא צריך לומר כי דעתו כאן היא כמבואר בתנבאיא "ימים יצרו ולא אחד בהם" (תהילים קלט, טז). שיום הכיפורים אינו נמנה במנין ימות השנה, לפי שמעלתו היא למעלה מכל שאר הימים, והרי זה כאילו אינו נופל תחת גדר הזמן, ולכן אין ההוקים של שבת ועונש חלים בו (א"י דים).
תרומת המזבח לדעת רש"י ולפי המשך הדברים מדובר כאן במצוות תרומת הדשן. שהיו מסירים במחנה כמות קטנה של אפר מעל המזבח ומצוה זו נעשתה בכל יום והיא חלק מעבודת הקודש. אכן היתה גם הסרת הדשן כולו מן המזבח, שהיו מסירים את

לפתח חטאת רובץ — יצר הרע ממתיילו בעל כרחו.
משנה תורמין את המזבח — הדשן שהוא חותם מן הדשן נמחקה פעם אחת, בין רצ למעט, ונלכד שלא יפחות ממלא קומץ, ונתנו נמרחו של ככש ונלכד נמקומו, שנלמד (ויקרא פ"ק ו) "והריס את הדשן וגו' ושמו אלל המזבח" וליפנין לקמן מ'הריס ממנו נקומטו".
 והלא היתה מחילה עבודת שחית נעשמה. סמוך לו — סמוך לקריאת הגבר, לפני קריאתו או לאחריה. ביום הכפורים — מוסס מחלות. וברגלים מאשמורה הראשונה — שהיא נשלשית הלילה, כדלמד נמסכת ג'כות (ג, ב): שלש משמרות היו הלילה. ועמדה מפרש טעמה דכולה. ולא היתה קריאת הגבר מגעת — נגלים, עד שהיתה העזרה מלאה מישראל המביאין קרבנותיהן, להיות מוזמנים להקריב. אחר המניח מיד.

תוספות

[שידך לעמי הבא] **אחיכא** קיימינן אחא דתנן וכי — רש"י לא גרס ליה, אלא הכי גרס: תנן התם. ולי נראה לפרש: אחיכא קיימינן — כלומר על איזו תרומה קאי? על כרחך לא קאי על תרומת הדשן, דההיא פשיטא דהיתה כל שעה סמוך לבקר, דפשיטה דקרא משמע הכי "על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר" וגו' והדר כתיב "והריס את הדשן". אלא בתרומה אחריתי איירי מתניתין, והיינו דקאמר אהא דתנן אברים שפקעו מאנ הני מילי וכי, עד חלקהו חציו להקטרה וחציו להרמה. וכדפרישית לקמן בשם רבינו יצחק הבחור, דחצות עושה אותו האברים עיכול. שלכתחילה יכול להרימם ולהסירם לתפוח, וקרי ליה הרמה. ובההיא תרומה איירי מתניתין. [ולא שיעשה מהן הרמה, דהא דשן כתיב, אלא כדפרישית, שאם ירצה יאספנו לתפוח כדי להוציאם חוץ למחנה. אבל אם רוצה להניח במקום המערכה כדי למרק מצותו, שיהא עצמן ראוי להרמת הדשן — עדיין מצותו עליהן. ולכך תנן יחזיר, דמסתבר דחסר מהן מירוק מצותו עדיין, כיון דאין ראוי לתרומת הדשן]. והא דקאמר חציו להקטרה וחציו להרמה — לאו דוקא, אלא לישנא דמתניתין נקט, דקתני קודם חצות יחזיר. ועיקר מילתיה דרב עלה איתמר, ומדאורייתא אין קצבה לדבר, אלא כל אימת דהווי שריירי מותר להרימן ולחולצן לתפוח, כפי הצורך, דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים כמו שרואה להם להקריב, לפנות המערכה כדי לחזור ולסדרה כפי מאד דנפיש קרבנות היום, שתהא המערכה מוזמנת להקטיר עליה בעלות הבקר. ורב כהנא פריך עלה: ואי סלקא דעתך דאורייתא היכי מקדמינן וכי. דמשמע ליה דמדאורייתא חלקהו ממש, חציו להקטרה וכי ולא כדקא סלקא דעתך מעיקרא דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים. אלא אמר רבי יוחנן: מתניתין כפשיטה אתרומת הדשן, ודקשיא לך והא בפשיטה דקרא משמע דהיתה בבקר — מהאי קרא נפקא לך דניתן רשות להקדימה ולאחרה כמו שירצו, מדכתיב "עד בקר והריים" — תן בקר לבקרו של לילה. ומדלא פירש כמה — לא מסרן הכתוב אלא לחכמים. ובפרק "המזבח מקדש" (זבחים פו, א) דקאמר רב כי הכא חציו להרמה — משמע ליה לפי המסקנא דהכא, דמוקמינן מתניתין בתרומת הדשן, דבא ליתן טעם נמי לתרומת הדשן, מאי טעמא זימנין הכי וזימנין הכי. הלכך פריך רב כהנא התם כי הכא, אלא אמר רבי יוחנן תרומת הדשן מקרא דעד בקר נפקא. אי נמי יש לומר: אלא אמר רבי יוחנן קרא קמא כולו להקטרה וכולו להרמה, כולו להקטרה — באברים דאית בהו ממש, וכולו להרמה — בדשן מעוכל ושרירי דאמרינן בהו חצות עושה עיכול מ"עד הבקר" נפקא, תן בקר לבקרו של לילה והיינו חצות.

אורה ההלכה
זמן תרומת הדשן בכל יום תורמים את הדשן מעלות השחר (שלידת הרמבים הוא זמן קרות הגבר, לח"מ) וברגלים מתחילת השליש האמצעי של הלילה, וביום הכיפורים מחצות הלילה. כמשנה. (רמב"ם ספר עבודה הלכות תמידין פ"ב ה"א).

גמרא אהיבא קיימי – איני יודע לפרשה, ונראה לומר דהכי גרסינן: תנן הוה אבריה שפקעו כו' והיא משנה במסכת זבחים (פ"א) וממון פקיעותן קופלין ווספלין מן המערכה. קודם חצות – לילה. ומועלין בהן – וקודם חצות אינו חשוב עיכול בלבוש שיש בו עדיין ממש, לפיכך לריח להחזירו למערכה. ויפון שלא נעשה כל מזותן –

ב גמרא תנן הוה אבריה שפקעו מעל גבי המזבחה, קודם חצות – יחזירו ומועלין בהן, לאחר חצות – לא יחזירו, ואין מועלין בהן. מנא הני מילי? – אמר רב: כתוב אחד אומר "כל הלילה והקטיר", וכתוב אחד אומר "כל הלילה והרים", הא כיצד? חלקהו, חציו להקטיר וחציו להרים. – מתיב רב פהנא: ככל יום תורמין את המזבח בקריאת הגביר או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחוריו, וביום הכפורים מחצות, וברגלים מאשמונה הראשונה.

– דסמין ליה לההוא קרא "ולגש הכהן מזו עד והרים את הדשן". אלמנא: כל הלילה הוא חשיב כעיוול, וקרי בשם העולה דשן משמלה זו האור, וכשר להרימו. חציו להקטיר – שאינו עיכול, ואם פקעו – לריח להחזירו להקטיר, וחציו להרמה – ממזות ובלגן קרוי דשן, אלמנא: חצות משויא ליה עיכול.

מסורת הש"ס
ג. זבחים פ"א, תוי"כ צ"ב.
ד. ראה ירושלמי יומא פ"ב ה"א.
ה. זבחים פ"ב.

גרסות
מנא הני מילי בכתיב: אהיבא קיימינן, אההיא קיימינן דתנן.
כל הלילה והקטיר במקרא: כל הלילה.

לשני חלקים חציו להקטיר של האבריה, וחציו להרמה של הדשן. מתיב [מקשה] על כך רב כהנא: שנינו במשנתנו בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגביר או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחוריו, וביום הכפורים היו תורמים כבר מחצות, וברגלים כבר מאשמונה הראשונה.

תוספות

אברים שפקעו מעל גבי מזבח כו' – בפרק "המזבח" (שם פ"א) פריך: היכי דמי? אי דאית בהו ממש – אפילו קודם חצות נמי לא. ומוקי לה בשרירי, מנהני מילי וכי כי הכא. ומפרש רש"י התם: חציו להרמה – ושרירי נמי ראויין להרמה. ורבינו יצחק פירש: דלא הוי ראויין להרמה, דלאו דשן ניהו. אלא חציו להרמה דקאמר – כעין הרמה, שאין ראויין להקטרה. וכן משמע בפרק שני דמעילה (ט"ב) דדייק התם: וכן נחלת שפקעה מעל גבי המזבח – לא יחזיר, הא על גבי מזבח – יחזיר, ומקשי מינה לרב, ומשני: שאני נחלת דאית בה געשאת – הלכך יחזיר, דלא נעשית מצותה. משמע דאין ראוי לתרום ממנה, דאי ראוי לתרום ממנה – אם כן לאחר תרומת הדשן אמאי יחזיר? הרי נעשית מצותה! מיהו, היא גופא קשיא: מנא ליה דמיירי לאחר תרומת הדשן? דילמא קודם תרומת הדשן איירי, דבהא מודה רב דמועלין קודם שנעשה מצותו: ויש לומר: דדומיא דפסולין דקתני בהדה, וכולן שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר בכל ענין, ואפילו קודם חצות – הכי נמי נחלת איירי בכל ענין. ועוד: דבסיפא, גבי אברים הוא דמפליג, אבל בנחלת לא מפליג, דעיכול חשיבא, ולא שייך בה לשון הקטרה, ולא לשון מוקדה – דהא כבר מתוקדא וקיימא. ומכל מקום יחזיר דלאו ראוייה להרמה היא, דלא חשיבא דשן, ואכתי לא נעשית מצותה. הלכך – על גבי מזבח יחזיר, דאכתי לא נגמרה מצותה. וכי פקעה – לא יחזיר, ד"על מוקדה על המזבח" משמע דבר שצריך יקידה יחזיר, ואפילו פקע, אבל דבר שאין צריך יקידה – לא. ואם תאמר: כשמאספין האפר להעלותו לתפוח אין יכולין לזוהר שלא יהו נחלים באפר, ואסור להוריד נחלת מן המערכה, וכדקאמר במעילה ד"חזיר, וכל שכן דאסור להוציא: ויש לומר: דמן המעוכלות היה נוטל, כמשמע במסכת תמיד שהיה חותה מן המעוכלות הפנימיות. ואיכא למימר דהנהו לית בהו מששא, אבל נחלת חיה, דאית בה מששא – בההיא אמרינן ד"חזיר. והא דקאמר במעילה הוא הדין דאפילו אפר לא בעי למימר דהוי כנחלת ממש, אפילו לענין זוהר דנחלת מחזיר לעולם, אפילו לאחר תרומת הדשן דאין מעלין אותה לתפוח. אבל אפר מעלין לתפוח. אלא לענין מעילה קאמר, דהויה כנחלת. ורבי יצחק הבחור מיישב פירוש רש"י חציו להרמה דקאמר אפילו בשרירי – לענין זה שהרמת הדשן מתירתי לאוספן לתפוח, ולא לענין שעשה מהן תרומת הדשן, דהא "דשן" כתיב. והיינו דקאמר רחמנא "והרים את הדשן" מחצות, כדי להתיר אפילו שרירי, דמחצות ואילך חשיב עיכול ואין ראויין להקטרה, ואם ירצה – יאספם לתפוח כדי להוציאם מחוץ למחנה. אבל אם רוצה להניחם במקום המערכה כדי למרק מצותם, שיהו ראויין הם עצמם לתרומת הדשן – עדיין מצותן עליהן. הלכך יחזיר, דמסתבר למימר דעדיין חסר מהן מרוק מצוה, כיון שעדיין אין ראויין לתרומת הדשן. והשתא ניחא, דבשעה שהיו מאספין את האפר לא היו צריכין לזוהר מנחלים [אפילו] לחשות, וכן משמע במסכת תמיד (כ"ח), דקתני האברים שנתעבלו מבערב סולקין אותן לצד המזבח וכו', עד החלו מעלין באפר על גבי תפוח וכו'. אלמא דלא היו מסלקין [אלא] האברים שלא נתעבלו, אבל נחלים חשיב עיכול, ואפילו לחשות.

קיימים

כל הלילה והקטיר כבר העירו (תוספות ר"י הל"ב) שתמוה מפני מה מביא ביטוי שאינו בפסוק. אכן, לשיקור הדבר, כיון שרוצה להבליט את הניגוד שבין שני הכתובים, שלא ברור עד מתי הוא זמן השריפה ומתי מתחיל זמן הסרת הדשן, הריהו מסבסב את ענינו של הכתוב הראשון במילה אחת.

אורה ההלכה

אברים שפקעו אבריהם שפקעו ונפלו מעל המזבח, אם נשארה בהם ממשותם, ולא

נשרפו לגמרי – מחזירין אותם למזבח. ואלה שאין בהם ממש – אין מחזירין. ואם נחרך הבשר ויבש, אם נפלו קודם חצות – יחזיר, אחר חצות – לא יחזיר. ונצמזמות העולה שפקעו קודם חצות – מועלים בהן, לאחר חצות – אין מועלים בהן, והרי הן כשרופות. כמשנה והגמרא בזבחים. וכדברי רב יוסף שנפסקה הלכה כמותו בגמרא (ראה בכ"מ). (רמב"ם שם הלכות מעשה הקרבנות פ"ו ה"ג. שם הלכות מעילה פ"ב ה"ב).

מסורת הש"ס א. ירושלמי שקלים פיה היא. שם סוכה פיה היה. (ענייניו.)

גדרות

מחצות דאורייתא בכת"י ובמקורות. דאורייתא והיכי מאחרין רש"י לא גרס מילים אלה. תן בקר בכת"י: תן לו בקר.

אישים

ר' שילא מחכמי בבלי בדור המעבר בין התנאים והאמוראים. ר' שילא היה מחכמי בבלי המקוריים שקיבלו את עיקר תורתם שם, והיה יריש סודא (מעין ראש ישיבה) של יהדות בבלי בהרדעא. רב היה זמן מסויים בהרדעא, מקומן של ר' שילא, אלא שלא רצה להעמיד ישיבה נוספת באותו מקום ולכן עבר משם לסורא. שמואל עם הוא היה קשור עם ר' שילא בקשרי חברו הדיים מילא את מקומו אחר מותו. גם אחרי מותו המשיכה כנראה ישיבתו להתקיים, והיא נותרה בשם "ידיב ר' שילא".

ואי סלקא דעתך [ואם עולה על דעתך] לומר כי זמן תרומת הדשן מחצות דאורייתא [מן התורה] היא, אם כן היכי מקדמינן והיכי מאחרין [כיצד מקדמים אנו וכיצד מאחרים אנו] מן הזמן הקצוב בתורה? אלא אמר ר' יוחנן: לא מכאן למדים אלא ממשמע שנאמר לענין הקטרת האיברים: "כל הלילה" [ויקרא ו, ב] איני יודע שהיא עד הבקר? ומה אם כן תלמוד לומר "עד הבקר" (שם) כוונתו: תן בקר לבקר של לילה, כלומר: הקדם והשכם לפני בוא הבקר, שאז זמן תרומת הדשן. אולם הקדמה זו לא נקבע לה שיעור מפורש בתורה, ונוהגים בזה לפי הצורך. הלכן (לכן), בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחוריו, שבקרימה קלה זו סגיא [TD]. כיום הכפורים דאיכא חולשא [ש"ש 210ש] של הכהן גדול שהרי עליו מוטלת כל עבודת היום, לכך מקדמים יותר ועבדינן [עושים אנו] כבר מחצות. וברגלים דנפשישי [שמרובים] ישראל הבאים, ונפשישי [ומרובים] הקרבנות שמביאים להקריב בהם, מקדמים יותר ועבדינן עוד [עושים אנו] מאשורת הראשונה. כדקתני טעמא [כפי ששינונו את הטעם] במשנתנו עצמה: לא היתה קריאת הגבר מגעת עד היתה עזרה מישראל. במשנתנו הווכחה קריאת הגבר כסמין לזמן מסוים, ושואלים: מאי [מה] פירוש הביטוי: "קריאת הגבר"? רב אמר: פירוש: קרא

ואי סלקא דעתך [ואם עולה על דעתך] לומר כי זמן תרומת הדשן מחצות דאורייתא [מן התורה] היא, אם כן היכי מקדמינן והיכי מאחרין [כיצד מקדמים אנו וכיצד מאחרים אנו] מן הזמן הקצוב בתורה? אלא אמר ר' יוחנן: לא מכאן למדים אלא ממשמע שנאמר לענין הקטרת האיברים: "כל הלילה" [ויקרא ו, ב] איני יודע שהיא עד הבקר? ומה אם כן תלמוד לומר "עד הבקר" (שם) כוונתו: תן בקר לבקר של לילה, כלומר: הקדם והשכם לפני בוא הבקר, שאז זמן תרומת הדשן. אולם הקדמה זו לא נקבע לה שיעור מפורש בתורה, ונוהגים בזה לפי הצורך. הלכן (לכן), בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחוריו, שבקרימה קלה זו סגיא [TD]. כיום הכפורים דאיכא חולשא [ש"ש 210ש] של הכהן גדול שהרי עליו מוטלת כל עבודת היום, לכך מקדמים יותר ועבדינן [עושים אנו] כבר מחצות. וברגלים דנפשישי [שמרובים] ישראל הבאים, ונפשישי [ומרובים] הקרבנות שמביאים להקריב בהם, מקדמים יותר ועבדינן עוד [עושים אנו] מאשורת הראשונה. כדקתני טעמא [כפי ששינונו את הטעם] במשנתנו עצמה: לא היתה קריאת הגבר מגעת עד היתה עזרה מישראל. במשנתנו הווכחה קריאת הגבר כסמין לזמן מסוים, ושואלים: מאי [מה] פירוש הביטוי: "קריאת הגבר"? רב אמר: פירוש: קרא

ואי דאורייתא הוא היכי מקדמינן — גרסינן, ולא גרסינן היכי מאחרין, הלכא כל מצוה ראוי להרמה, ומה לנו אס איתר? היכי מקדמינן — אפילו דקן המעולה יפה, והא אמרת מצוה להרמה — אלמא אין מצוה להרמה כשר לכך. אלא אמר ר' יוחנן — לא מימא מצוה לכך ותצו לכך, אלמא היכי דריש הכתוב הכשר כל הלילה צין להקטרה שאין מעולין, צין להרמה אס יש דשן מעולה, והתוס דעשה עיכול מצדדים שמשלה כצן האור — מהכא נפקא, ממשמע שנאמר בהקטרה כל הלילה על מוקדה איני יודע שעת הבקר קרוי לילה. ומה תלמוד לומר עד בקר תן השכמה אחרת לבקר של לילה — טיקרו של לילה הוא עלות השחר, ונתן לך הכתוב צו בקר אחר, לומר שאין לך לקטור מן השכמה ואילך, וזוין שלא נתן זמן גאוה נקר — על כרחך הוא מצוה לילה, הלכך, האילו וכל הלילה כשר להרמה — קבעו מחכמי זמנא, הכל לפי שעה, ככל יום דלא נפשישי קריבות וכו' להס איוס — בקרות הגבר סגי. כיום הכפורים דאיכא חולשא דכהן גדול — שהרי עליו לבדו הוא מוטל — לך דהשכיס יומר. דנפשישי קריבות — ורבי הדשן נתקום המערכה, ואין להעלות את הדשן לתפוח לאחר ההרמה. כדקתני נמשכת ממנו (מ,ג): מעלין האפר לתפוח, ותפוח הוא גל של אפר, כמון תפוח של ענינים הנדקין נגמ, ששם כנסו אפר של כל ימות החג, והוא באמצע המנוח ועומים שהוא עליו כשלים מאות כור, לפיכך לך להקדים אפר גברא — מאשורתה הראשונה. קרא גברא —

מאי קריאת הגבר? רב אמר *קרא גברא, רבי שילא אמר: קרא פרגולא. רב איקלע לאתריה דרבי שילא, לא הוה אמורא למיקם עליה דרבי שילא, קם רב עליה וקא מפרש: מאי קריאת הגבר — קרא גברא. אמר ליה רבי שילא: ולימא מר קרא פרגולא! — אמר ליה: אבוב לחרי — זמר, גברא [האישי], כלומר הכריז האיש הממונה על כך שעל הכהנים לעמוד לעבודתם. ר' שילא אמר שתרגום הביטוי הוא: קרא פרגולא [והתרגום], שאף הוא קרוי "גבר". מסופר: רב איקלע לאתריה [הוזמן למקומו] של ר' שילא, ור' שילא היה ידוע כחכם העיר, ואילו רב עדיין לא היה ידוע שם. לא הוה אמורא למיקם עליה [לא היה מתורגמן שיעמוד לפני] ר' שילא ויתרגם את דבריו לקהל, קם [עמד] רב עליה [עליו] כמתורגמן, והזכיר ר' שילא בתוך דבריו את המושג "קריאת הגבר" וקא מפרש [ופירש] רב לקהל ואמר: מאי [מה] פירוש המושג: "קריאת הגבר" — קרא גברא [האישי]. אמר ליה [לו] ר' שילא: ולימא מר: "קרא פרגולא" [ושיאמר אדוני פירוש הדבר: קרא התרגול] אמר ליה [לו] רב, הפתגם העממי אומר: "אבוב לחרי — זמר" [אבוב בשביל השרים הוא כלי זמר].

מכיון הממונה על הכרז, ואומר: עמוד כהנים לעשותם, כדקתני צבדייתא בשמעתי. רב איקלע לאתריה דר' שילא — ולא היו מביינין אותו. לא היה אמורא — מתורגמן העומד לפני חכם הדרכן, והתכס לזוה לו הן ענינים, והוא מתרגם לניסן לשון שפירש בזה דגרסינן אלא, ופירש דרבי יוחנן פליג אדרב, וסבירא ליה דכל קרא גברא — נפל לו נתון הדשן שחש לו רבי שילא קצות הגבר לשון עברי, והוא מרגם לניסן: קרא גברא. אבוב לחרי זמר — חלל שהוא משזב לפני בני מורים זמר נאה וערב.

מכיון הממונה על הכרז, ואומר: עמוד כהנים לעשותם, כדקתני צבדייתא בשמעתי. רב איקלע לאתריה דר' שילא — ולא היו מביינין אותו. לא היה אמורא — מתורגמן העומד לפני חכם הדרכן, והתכס לזוה לו הן ענינים, והוא מתרגם לניסן לשון שפירש בזה דגרסינן אלא, ופירש דרבי יוחנן פליג אדרב, וסבירא ליה דכל קרא גברא — נפל לו נתון הדשן שחש לו רבי שילא קצות הגבר לשון עברי, והוא מרגם לניסן: קרא גברא. אבוב לחרי זמר — חלל שהוא משזב לפני בני מורים זמר נאה וערב.

תוספות

היכי מקדמינן והיכי מאחרין — רש"י לא גרס היכי מאחרין. ונראה לי דשפיר גרס ליה, דכיון דזמנו קבוע מחצות ואילך — היכי מקדמינן וכי היכי דתמיד של שחר זמנו עד ארבע שעות, ואפילו הכי היו מקדמינן בהאיר המזרח דהיינו מתחילת זמן שקבעה לו תורה הכי נמי אמאי מאחרין ליה לכתחילה עד קרות הגבר.

ברגלים, ובכל יום היכי מאחרין? דמשמע שלעולם היו רגילים לתרום בקרות הגבר סמוך לו מלפניו או מלאחוריו, ואמאי? והא זריזין מקדמינן למצות, וכי היכי דתמיד של שחר זמנו עד ארבע שעות, ואפילו הכי היו מקדמינן בהאיר המזרח דהיינו מתחילת זמן שקבעה לו תורה הכי נמי אמאי מאחרין ליה לכתחילה עד קרות הגבר.

אלא אמר רבי יוחנן ממשמע שנאמר כו' — בפרק "המזבח מקדש" (זבחים פג, ב) לא גרס רש"י אלא. ופירש דרבי יוחנן מתוך לקראי כרב, חציו להקטרה וחציו להרמה. מיהו, היינו דוקא בשירי, וגבי הרמה מקרא אחרינא נפקא לן דכתוב "עד בקר" — תן בקר לבקר של לילה, ומוקמינן ליה בהרמה, ולא מסרן הכתוב אלא לחכמים להיות משכימין כל מה שירצו לפי הצורך. וקשה, דקרא ד"עוד בקר" דכתיב בהקטרה היכי מוקמינן ליה בהרמה? ועוד: דבכל הספרים גרסינן אלא. ויש פירושים אחרים של רש"י שפירש בהם דגרסינן אלא, ופירש דרבי יוחנן פליג אדרב, וסבירא ליה דכל הלילה קאי אהקטרה וקאי אהרמה. דכל הלילה כשר להקטרה כשאינו דשן, וכשר להרמה אם יש דשן מעולה. וגבי הקטרה כתיב בקר מיותר, לומר: תן בקר לבקר של לילה, והיינו בשירי, דחצות עשה עיכול. והכי מיריש קרא: תן השכמה אחת לבקר של לילה, ובקר של לילה הוא עמוד השחר, ונתן לך הכתוב בקר אחר, לומר שאין צריך להקטיר מן השכמה ואילך. וכיון שלא קבע זמן לאותו בקר — על כרחך הוא חצות לילה. שמע מינה דבשירי תלוי בחצות, ובדשן מעולה דלית ביה ממשא — כל הלילה והרים. אבל אית ביה ממשא — כל הלילה והקטיר. וכן פירש רש"י באבא. ובפרק שני דמגילה (כ, ב), דקאמר: כל הלילה כשר להקטרה, קשה: אמאי לא קאמר נמי להרמה? ויש לומר: משום דבשום פעם לא היו רגילין לתרום קודם אשמורה הראשונה — לא קתני ליה.

משום חולשא דכהן גדול עבדינן מחצות — משמע דאפילו תרומת הדשן שהיא עבודת הלילה אינה כשירה אלא בו, ולהכי מקדמינן ליה כדי שינוח בין עבודה זו לעבודת היום. ורבינו יצחק בן אשר פירש דלא גרסינן כהן גדול, אלא הכי גרסינן: משום חולשא דכהן, קודם שהכהן

משום חולשא דכהן גדול עבדינן מחצות — משמע דאפילו תרומת הדשן שהיא עבודת הלילה אינה כשירה אלא בו, ולהכי מקדמינן ליה כדי שינוח בין עבודה זו לעבודת היום. ורבינו יצחק בן אשר פירש דלא גרסינן כהן גדול, אלא הכי גרסינן: משום חולשא דכהן, קודם שהכהן

עיונים אמורא בתקופת המשנה והתלמוד, נהוג היה שהחכם היה יושב על כסאו ואומר את דברי דרשתו בשקט ובעיקר בלשון הקודש, והאמורא, הוא המתורגמן. היה משמיע את דברי הדרשה בקול רם ובלשון ארמית כדי שיעיני הכל. ובגלל תפקיד זה כינו חכמי התלמוד את עצמם "אמוראים", שראו עצמם רק כמתרגמים עוררים של החכמים האמיתיים, התנאים. קרא גברא... קרא פרגולא יש הסבורים שאין המחלוקת אלא בפירושו של ביטוי

זה ללא משמעות הלכתית. אכן, יש אומרים כי זמן קריאת התרגול מוקדם הרבה לזמן הכרזתו, ואם כן יש כאן גם מחלוקת (מאיר), בגמרא באן לא הוברע היובת, אכן בתלמוד הירושלמי מביאים הוכחה משמו של הממונה במקדש "בן גבר" שזואי אין פירושו בן התרגול. ועוד היו שהעירו כי לפי המשנה לא היו מגדלים תרגולים בירושלים, ואם כן מסתבר שמדובר באן בקול הכרז (ראה ר"י בכרך).

לגרדאי לא קבלוה מיניה – נא אלל גרדיים לשור ולחולל להם לא הושרו בעיניהם, ומשל הוא, כלומר: פירוט זה שפירשתי לפני שרים רבים פעמים רבות ולא מיחו צדי, עכשיו פירשתי לפניך גדול כמותם, ולא קבלוה. מר הוא רב – שאתה רגיל לקום ולתרגם לפני ר' מייא שהוא דוחף? יניח מר – לך כבר בנדודך, שאני כדאי שמהם מתורגמני. אי הגרתי ליה פרץ עמריה – אם נשכרת אלל אדם למלאכה יום, כל מלאכה שטייל עליך ואפילו היא מויה, כגון ניפוח נמר שהיא מלאכה נשים – שרית לך, אף אני, מאחר שהתחלתי בפעולותיך – אגמור ולא מורידין – גנאי הדרכה הוא שארז אני ויקום פתום ממני לגמרה. גביני כרוז – גביני המכירי. דאמר מר – לקמן נפק רביעי (ט,טז), כבר אמר אנא השם – כבר פסע אמת היה מעשה שהיה כהן גדול מתודה על פרו ציום הכפורים, ואמרי: אלל השם שטמתי וכו', ונשמע קולו צינורו. ואיכא חולשא – דתעניתא. והבא יממא – שאן הקול נשמע בו כלילה. והאי חירגא לא שמיה – והאי פסולת הכפורים, והוא נראה עמוה על משה דיומא ממא. לא שמיה – קן שמו, לשון אף.

ואילו לגרדאי – לא מקבלוה מיניה. פי הנה קאמנא עליה דרבי חייה ומפרישנא מאי קריאת הגבר קרא גברא – ולא אמר לי ולא מידי, ואת אמרת לי: אימא קרא תרגולא? אמר ליה: מר ניהו רב? יניח מר. אמר ליה, אמרי אינשי: אי תגרת ליה – פוץ עמריה. איכא דאמרי, הכי אמר ליה: מעלין בקדש ולא מורדין. תניא פותיה דרב, תניא פותיה דרבי שלא. תניא פותיה דרב: גביני כרוז מהו אמר – עמדו פהנים לעבודתכם וליים לדוככם וישאל למעמדכם, והיה קולו נשמע בשלש פרסאות. מעשה באגריפס המלך שהיה בא ברך ושמע קולו בשלש פרסאות, וכשבא לביחו שיגר לו מתנות. ואף על פי כן פהן גדול משופח ממונו, דאמר מר: יוכבד אמר "אנא השם" ונשמע קולו ביריחו. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי

מסורת הש"ס
 ב. ברכות כחא. שבת כא. יומא יב. עא. מגילה טב. כא. הוריות יב. מחות לטא. עטב. תמיד לא. ירושלמי בכורים פיג היג. שם יומא פיג היג. שם מגילה פיג היג. שם שבתות פיג היג. שם ירושלמי חיא וציישי.
 ד. יומא לטב. ירושלמי סוכה פיג היג.
 ה. ביר פיג. שמור פיג. מדרש שמות פיג. וראה פדריא לטו.

גרסות
 לגרדאי לא מקבלוה השתא לגרדאי לא קבלוה.
 עליה דר' חייה בכתוי: קמיה דר'.
 ואת אמרת בכתוי: ומר אמר.
 אי תגרת בכתוי: ודפיי: איתגרת.
 בא ברך בכתוי בעיי ועוד: מחלך בלילה.
 מתנות בכתוי בעיי ובמקורות: מתנות הרבה.
 חירגא בכתוי: חירגא ודפיי: חירגא.
 כלא בכתוי כמקרא: כלה. שלשה קולות הולכין בכתוי ובמקורות: שלשה קולות הולך.

לשון
 גביני כנראה שמו הפרטי של הכרוז, והוא מן הלטינית Gabinius.

יוחנן: מירושלים ליריחו עשר פרסי. ואף על גב דהכא איכא חולשא והכא ליכא חולשא, והכא יממא והתם ליליא. דאמר רבי לוי: מפני מה אין קולו של אדם נשמע ביום כדרך שנשמע בלילה – מפני גלגל חמה שמנסר ברקיע כדרך המנסר בארזים. והאי חירגא דיומא לא שמיה, והיינו דקאמר נבוכדנצר "וכל דיירי ארעא (פלא) תשיבין". תנו רבנן: אלמלא גלגל חמה נשמע קול המונה של רומי, ואלמלא קול המונה של רומי נשמע קול גלגל חמה, תנו רבנן: "שלש קולות הולכין מסוף העולם ועד סופו, ואלו הן: קול גלגל חמה, וקול המונה של רומי, וקול נשמה בשעה שיוצאה מן הגוף. ויש אומרים: אף לילה,

קולו רם כל כך, עד שהיה נשמע בשלש פרסאות (שנים עשר מיל), ומעשה באגריפס המלך שהיה בא ברך ושמע קולו של גביני הכרוז במרחק שלש פרסאות, וכשבא המלך לביחו שיגר לו המלך מתנות מתוך התפעלות מחוק קולו. ומעירים ואף על פי כן למרות קול רם ומשובח זה, קולו של הכהן הגדול היה רם ומשובח ממנו. שאמר מר [החכם]: וכבר היה מקרה שאמר כהן גדול בשעת יודיו על פרו ביום הכיפורים "אנא השם" ונשמע קולו ביריחו. ואמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: מירושלים ליריחו מרחק עשר פרסי (ארבעים מיל). ולא רק שהיה זה מרחק גדול יותר, אלא ואף על גב דהכא איכא חולשא, והכא ליכא חולשא [ואף על פי שכאן ביום הכיפורים יש חולשה של הכהן הגדול הצם, וכאן בשאר הילולות אין חולשה לכרוז] והכא יממא והתם ליליא [וכאן ביום הכיפורים אומר הכהן הגדול דבר זה ביום, וכאן הכרוז מכריז בלילה] והקול נשמע בלילה יותר, וכמו שאמר ר' לוי: מפני מה אין קולו של אדם נשמע ביום כדרך שנשמע בלילה – מפני קולו של גלגל חמה שכשמהלך ברקיע מנסר כחוש (נגר) המנסר בארזים, וקול זה מחריש קולות רבים אחרים. ומעירים: והאי חירגא דיומא [נחזיר אותה נטויות של היום] היא האבק הנראה לעינים כשהשמש מאירה מול חפצים ו"לא" שמיה [שמן]. והוא שאמר נבוכדנצר: "וכל דיירי ארעא כלא חשיבין" [וכל דיירי הארץ כלא נחשבים] (דניאל ד, לב) ופירוש הפסוק לפי זה: שהכל נחשבים כאבק הדק שכמעט אינו נראה לעין. כיון שהוכרז מאמר זה בענין קולות, מביאים: תנו רבנן [שנו חכמים]: אלמלא קולו של גלגל חמה היה נשמע קול המונה (הרעש וההמיה) של העיר רומי, ואלמלא קול המונה של רומי היה נשמע בעולם קול גלגל חמה. ועוד תנו רבנן [שנו חכמים] בענין זה: שלש קולות הולכין מסוף העולם ועד סופו, ואלו הן: קול גלגל חמה, וקול המונה של רומי, וקול נשמה בשעה שיוצאה מן הגוף שכל העולם היה צריך לשמוע אותם, ויש אומרים: אף קול של לידה,

עיונים
 או תגרת ליה פוץ עמריה הגאונים מביאים שהרקע למשל זה הוא כשנשכר אדם חשבו שירד ממעמדו לפועל וכשעלה לו לעשות את המלאכה הבודהיה של נפוח הצמר היה נאמן, וכשהכיר בו בעל הבית אמר לו שיפסק עבודה זו, ואז עונה לו הפועל שבוין שנשכר בפועל – עליו לעשות כל מלאכה (רח).
 מעלין בקדש – עליו לעשות כל מלאכה (רח).
 פירוש: אדם, היו מעלים בקדש מתרגול לאדם, ואין מורידים (מדרש'א).
 כהן גדול משופח ממונו כבר תמזה גודלי המפרשים כיצד יתכן לומר כי כל כהן גדול יוכל להנביח קולו כדי כך, ובפרט כאשר הבתן הגדול היה לעיתים קרובות איש זקן. ויש מי שמתרץ כי אין הכוונה לקולו של הכהן בלבד אלא כאמור שכשהיה הכהן הגדול אומר את השם היה כל הקהל אומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" וקול זה נשמע על ירחו (תרי"ג). ושאר מפרשים פירשו שהיה זה אדם מן הניסים שבמקדש, שהיה קולו נשמע כל כך ואינו נגדר הטבע (ראה ש"ח יצחק). וראה מה שהביא בשם הארי"י ובשם קול הרמ"ז.
 קול חולשא... קול רומי רוב המפרשים פירשו שאין הכוונה לקול הגשמי כמשמעו. אלא ענין רוחני הוא. אלא שיש לו מנין דומה בתוך העולם הזה, ולכן נורם הדבר שלא ישמע הקול ביום כמו בלילה (ראה ריעבץ). ויש שפירשו בדרך דוגמה, כי קולה של רומי, כלומר

חוקף שלטונה מקוף את העולם, והיה נראה כדבר נצחי. ולכן מקשיבים ליקול לגלגל חמה, שלמרות כל תוקפו וכחו הריה נעלם בלילה, וכן עתיד לקרות לרומי (מדרש'א).
 שלש קולות הולכין משמעות הרברים, ששלושה אלה הינם כוחות כלליים שראוי היה להם להישמע בכל העולם. כל אחד מבוניה אחרת. ובמהרש"א פירש שקולם הולך במובן שדברים אלה נודעים לכל, שבסופו של דבר אי אפשר להסתיר אף אחד מקולות אלה.
 מסוף העולם ועד סופו יש מי שהסביר כטיוו זה, שאין אומרים "מתחילת העולם עד סופו" אלא "מסוף העולם ועד סופו", משום שאמרו חכמים שהעולם נברא תחילה מציון, ולכן "מתחילת העולם" היא בעצם באמצעו של עולם, ואם רוצים לומר על דבר שהוא בכל העולם כולו יש לומר "מסוף העולם עד סופו" (יד המלך).
אורח ההלכה
 כרוז שבמקדש כהן מיוחד היה ממונה על שמירת הזמנים במקדש, וכשהיתה מגיעה העת היה מכריז (הוא או אחר מאנשיו): עמדו כהנים לעבודה ולויים לדוכן וישאלו למעמד. וכיון ששמעו קולו היו באים כל אחד למלאכתו. כמראה באן ובמסכת שקלים (רמב"ם ספר עבודה הלבות כלי המקדש פי"ז ב).

